

DOI 10.34132/pard2025.27.03

Отримано: 24 червня 2024
Змінено: 13 листопада 2024
Прийнято: 8 січня 2025
Опубліковано:
31 березня 2024

Received: 24 June 2024
Revised: 13 November 2024
Accepted: 8 January 2025
Published:
31 March 2025

Oleksii Nepsha

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS AN INNOVATIVE TOOL OF CORRUPTION PREVENTION IN JUDICIARY: THE RISKS

There has been made an attempt in the article to evaluate and systematize the risks of IT-technologies application and their highest manifestation – artificial intelligence – as an anti-corruption mechanism in the judiciary. Specific examples of flagrant cases of corruptive practices in the national public sphere and quite modest results of activity of Ukrainian bodies of parallel (anti-corruption) justice has been highlighted. The inability of traditional public legal tools to reduce the level of corruption activity in Ukraine without involving radical steps, and, in particular, in-depth digitalization of judicial power has been emphasized once again. Simultaneously there has been additionally underlined that scrupulous risk research of using computer programs with such a high level of development as artificial intelligence is in the role of anti-corruption mechanism is mandatory and inevitable as well. A brief description of potential risks of the artificial intelligence implementation in the field of justice with reference to certain national and foreign practices has been offered; tentative systematization of the risks and their preliminary division into fundamental, ethical-philosophical, and technical-technological ones has been conducted. There has been given a further impetus to in-depth research of artificial intelligence and the peculiarities of its application in the judicial system as an innovative tool for combating corruptive practices.

Key words: *prevention of corruption, digitalization, artificial intelligence, judicial power, judiciary, parallel justice, risks of artificial intelligence application.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Стрімкий процес розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, що розпочався в другій половині XX століття, вже на початку наступного, XXI століття, створив для людства принципово нову – машинну, цифрову, інформаційну – реальність. Технологізація й діджиталізація багатьох процесів досягли рівня, небаченого раніше. Сьогодні все частіше людина «віддає на відкуп» машинним алгоритмам такі види діяльності, які нещодавно вважалися суто людськими. Комп'ютерні програми з успіхом, який тепер вже неможливо не визнавати, увірвалися навіть у творчі процеси, як-то: створення картин, фотографій, відеоконтенту, написання музики. Все менше залишається сфер і галузей діяльності, де б людина не витіснялася алгоритмами, комп'ютерними програмами, роботами. Поступово машини, спочатку керовані людьми, розвинулися в розумні пристрої та прилади з ознаками самостійності й автономності функціонування, яке відбувається або за мінімальної залученості людини або ж зовсім без її участі.

Так, на початку 2024 року південнокорейський автомобільний гігант Hyundai представив новий завод зі зборки електромобілей в Сінгапурі, де більше, ніж 50 відсотків функціоналу виконують роботи. Але найпоказовішим є те, що контролюють виконання інші «роботи-собаки», які діють на базі штучного інтелекту [33].

Не буде перебільшенням заявити, що тема штучного інтелекту (надалі – AI, загальноновживана аббревіатура з англійської мови – artificial intelligence) сьогодні є однією з найгарячіших; вона одночасно безпосередньо зв'язана з інформаційно-комунікаційними технологіями, але при цьому вже давно вийшла за межі виключно комп'ютерних наук; навколо неї зламано чимало списів, і все одно вона продовжує викликати запеклі дискусії серед спеціалістів в різних галузях знань, філософів, дослідників, науковців.

Загалом, прагнення автора вивчити потенційну спроможність АІ як суперсучасного корупційного запобіжника виникли як відповідь на недієздатність стандартних, традиційних публічно-правових методів стримати поширення такого негативного феномену як корупція. В умовах сучасності стійкість, з одного боку, та гнучкість і пристосованість, з іншого, корупційних практик, їхня живучість навіть незважаючи на все більшу суворість правових механізмів підштовхують до висновку, що корупційні механізми еволюціонують швидше й успішніше, ніж відповіді з боку публічної влади на них. Масштаби корупції в Україні набули нечуваних розмахів, фактично виставляючи на посміховисько один з найголовніших принципів, забезпечення якого своїм існуванням саме і покликана гарантувати держава, – принцип соціальної справедливості. Найганебнішим є те, що корупція квітне під час повномасштабної зовнішньої військової агресії проти нашої країни, утворюючи безпрецедентний тиск зсередини на самі основи державності. Все частіше в ЗМІ та соціальних мережах можна почути заяви військовослужбовців (які, зазвичай, є особами неопублічними), що мотивація захищати власне таку державу стрімко зменшується.

Дана робота є логічним продовженням думок і поглядів автора, які викладені в попередньому дослідженні «Штучний інтелект як інноваційний інструмент корупційної превенції в судовій владі: переваги», де була зроблена обережна спроба розглянути окремі позитивні аспекти застосування АІ як новітнього й багатогранного інструмента корупційної превенції в системі судоустрою [13].

Проте, оскільки АІ – явище саме по собі нове, і ми намагаємось імплементувати його у публічно-правову площину, ба більше, на певному етапі довірити йому як механізму протидії корупції в цій площині відправлення правосуддя, то необхідність дослідження ризиків такої імплементации стає безспірною.

Автор не поділяє спрощення підходів до вивчення соціальних явищ і є послідовним супротивником гасел про легкі й чудодійні методи розв'язання соціальних проблем на кшталт «якщо довірити правосуддя алгоритмам, то й корупція в судах зникне сама по собі». Однобічність результатів будь-якої оцінки та аналізу, неповнота до-

сліджень стають загрозливими, коли їх намагаються втілити в реальних умовах, – саме тоді й починають відкриватися всі упущення та неузгодженості. Здавна відомо, що практика – це єдиний критерій істини, і хоча навіть в найскрупульозніших наукових моделях неможливо передбачити чи спрогнозувати всі шляхи перебігу подій, натомість невибачною помилкою було би не спробувати зробити цього зовсім.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатогранність поставленої проблеми та її крос-дисциплінарність, множинність підходів до суті AI та спроб його імплементації в соціальні процеси, зокрема, в публічно-владну діяльність як механізму корупційної превенції, а також численні виклики, породжені «високими технологіями», з якими вже стикається людство та які закономірно постають перед ним в найближчій перспективі, очікувано притягують увагу як представників національних наукових кіл (зокрема, Н. Вінникової, О. Костенка, Н. Шишки), так і закордонних дослідників (серед яких Дж. Маккарті, А. Мічел, К. Лакі Мунтанга, А. Лопез Асера, Б. Лемойн).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою роботи є продовження вивчення стандартів європейського та національного правового регулювання застосування AI в судовій владі та судової практики з цього питання, а також форм і методів впровадження AI; виявлення, вивчення, систематизація та оцінка окремих ризиків застосування AI як інструменту корупційної превенції в правосудді на тлі неуспішності запобігання корупції традиційними методами з боку публічної влади; спроба з'ясувати шляхи мінімізації ризиків застосування AI як інструменту запобігання корупції в системі судоустрою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Восени 2024 року інформаційний простір України «вибухнув» новиною: 05 жовтня 2024 року працівники Державного бюро розслідувань затримали керівницю Хмельницького обласного центру медико-соціальної експертизи та повідомили їй про підозру в незаконному збагаченні. Під час обшуків у неї та її родичів лише готівкою знайшли майже 6 млн. доларів США в різних валютах. Серед статків посадовиці також

зазначалися розкішний автопарк, корпоративні права й численні об'єкти нерухомості, в тому числі, й за кордоном [4].

Аналогічна «неприємність» трапилася і з очільницею обласного центру медико-соціальної експертизи Миколаївської обласної ради, хоча її «доходи» виглядали дещо скромніше: наприкінці жовтня того ж року працівники Служби безпеки України під час обшуків виявили в неї більше 450 тис. доларів США та колекцію ювелірних виробів [20].

Так само в жовтні ЗМІ з'ясували, що керівник територіального управління Бюро економічної безпеки у Полтавській області в декларації про майновий стан за 2023 рік заявив, що прямо чи опосередковано є власником 6, 5 млн. доларів США готівкових коштів, одномоторного літака, 30-ти земельних ділянок та іншого нерухомого майна, зокрема, й об'єктів нерухомості за кордоном. Справедливості ради слід зауважити, що до призначення на посаду наприкінці 2022 року згадана особа протягом 8-ми років займалася підприємницькою діяльністю, натомість до цього часу 16 років пропрацювала в органах прокуратури [9; 5]. З одного боку, не маємо сумнівів, що хоча б приблизний рівень прибутків за такий порівняно нетривалий період бізнес-активності є мрією чи не кожного підприємця в Україні. З іншої сторони, коли така кількість майна декларується керівником державного органу, який саме і покликаний захищати економічні свободи в країні, то це призводить до повної зневіри з боку тих же підприємців як найбільш активної частини населення у спроможність держави ефективно протистояти корупційним механізмам.

Тривала й вперта систематичність описаних явищ у публічному секторі, яка, як це не прикро, набуває ознак буденності, є свідченням їхнього «перетікання» в системність: коли смислом перебування публічного службовця на посаді стає доступ до практик корупційного збагачення. Можемо стверджувати, що державна функція корупційної превенції близька до провалу, оскільки «накопичити» описані багатства в умовах ефективного фінансового контролю було би апіорі неможливим.

А тепер пропонуємо поглянути на проблему під іншим кутом: як власне відбувається переслідування й покарання осіб, винних у

вчиненні найбільш гучних корупційних правопорушень, особливо державними органами паралельної юстиції, створеними спеціально заради цієї мети?

На початку 2024 року міжнародна організація – Глобальна коаліція проти корупції Transparency International – оприлюднила звіт щодо головних показників CPI в Україні за 2023 рік (CPI – скорочення від Corruption Perceptions Index, індекс сприйняття корупції) [7]. У звіті Організація дуже компліментарно висловилася на адресу національних антикорупційних структур – Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Вищого антикорупційного суду (надалі – ВАКС), – не так давно створених за наполяганням й прямої участі іноземних партнерів України та іноземних «експертів» в рамках проєктів міжнародно-технічної допомоги. Хоча при трохи більш поглибленому аналізі виявляється, що результати діяльності зазначених органів державної влади не надто масштабні, особливо в порівнянні з чималим рівнем їхнього фінансування з державного бюджету. Ці результати за 2023 рік можна побачити в таблиці 1.

Таблиця 1.

Результати діяльності органів паралельної антикорупційної юстиції (дані станом на 31 грудня 2023 року)

Кількість кримінальних проваджень	Повідомлено про підозру особам	Направлено до суду обвинувальних актів	Кількість обвинувачених осіб	Кількість вироків ВАКС	Засуджено осіб	Виправдано осіб
101	257	100	233	65	83	6

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Привертають окрему увагу показники діяльності ВАКС як центрального антикорупційного органу в системі судоустрою. Як зазначається в ст. 3 Закону України «Про Вищий антикорупційний суд», першочерговим завданням цього суду є здійснення правосуддя

відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними кримінальних правопорушень [15].

Згідно з наведеними Transparency International даними за дванадцять місяців 2023 року цим судом ухвалено 65 вироків щодо 89 осіб, а це означає, що в переважній більшості кримінальних проваджень обвинуваченою була лише одна особа, інколи – дві, що, природно, як зменшує складність провадження, так і спрощує процедуру розгляду судової справи.

З початку діяльності ВАКС України (з 2018 року) його штатний розклад складав 39 суддів, з яких 12 суддів – в апеляційній палаті. 26 вересня 2023 року Вища рада правосуддя збільшила чисельність суддів цього суду до 63 посад, з яких 21 – в апеляційній палаті [3]. Порівняльні дані щодо штатної чисельності ВАКС можна побачити в таблиці 2.

Таблиця 2.

Штатна чисельність ВАКС

Дата	Нижня палата, кількість суддів	Апеляційна палата, кількість суддів	Суддів загалом
з 2018 року	27	12	39
з 26 вересня 2023 року	42	21	63

Джерело: сформовано автором на основі [3]

Таким чином, шляхом здійснення нескладних математичних підрахунків навантаження на суддів цього суду у 2023 році навіть по найменшому порогу штатної чисельності (лише серед 27-ми суддів ВАКС нижньої палати, які мали право розглядати провадження, діючи як суд першої інстанції, й ухвалювати вирoki) отримаємо доволі показові результати: $65 \text{ вироків} : 12 \text{ місяців} : 27 \text{ суддів} = 0,2$ вирoki в місяць на одного суддю. Якщо ж оперувати цілими числами, то в 2023 році суддя ВАКС в середньому ухвалив

лише один вирок за 5(!) місяців, і такий результат деякі авторитетні міжнародні організації намагаються представити громадськості як омріяну перемогу над корупцією в Україні.

Знову відзначимо, що, на наш погляд, ефективність такої боротьби з топ-корупційними проявами аж ніяк не пропорційна бюджетному фінансуванню ВАКС. Для прикладу, у 2023 році видатки на утримання цієї інституції склали 293, 5 млн. грн., а в 2024 році – вже 433, 35 млн. грн., тобто були збільшені в півтора рази [1].

Отже, якщо очистити статистичні дані від маніпулятивної складової й трохи глибше зануритися в їхню суть, то ми все частіше доходитимемо умовиводу про деградацію класичного публічно-правового інструментарію та його нездатність ефективно протистояти корупційним практикам, оперативно усувати їхні наслідки та притягувати до встановленої законом відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних правопорушень.

Відтак, крок за кроком ми наближаємось до центральної проблеми дослідження: якщо з метою мінімізації корупційних проявів серед суддівського корпусу й прискорення судових процесів довірити відправлення правосуддя цифровим технологіям, нейромережам або AI, які ризики це нестиме для учасників судових проваджень, суспільства й держави загалом та яким чином можна запобігти їм?

Розглядаючи суть правосуддя саме з позиції необхідності ухвалення законного й обґрунтованого рішення, можна припустити, що, скоріше за все, якість ухваленого AI рішення буде вища за ухвалене людиною. Натомість ефективність цифрової боротьби з корупційними практиками як всередині судової влади, так і в публічному секторі загалом шляхом запровадження «Електронної Феміди» потребує ретельного вивчення й детального моделювання. На перший погляд, природним видається шлях доручити роботу комп'ютерній програмі в разі, коли вона здатна виконати роботу швидше й ефективніше за людину, залишаючись при цьому об'єктивною, неупередженою та вільною від стороннього впливу. Але під сумнівом залишається готовність українського суспільства

навіть задля знищення корупційних механізмів в державі й реалізації однієї із центральних підвалин справедливості – невідворотності покарання – «ризикнути» настільки, щоб віддати себе в руки «діджитал-правосуддя».

На сьогоднішній день AI є наступним рівнем розвитку інформаційних технологій, втім погляди на його сутність є принципово різними, часто – діаметрально протилежними. Більш детально окремі концепції AI були проаналізовані автором в попередній роботі [13]. Узагальнюючи, слід лише додати, що і наукова спільнота і власне користувачі цифрових технологій умовно поділилися на два табори: AI-оптимістів та AI-песимістів. Перші вважають, що феномен на кшталт AI відкриває для людини нове майбутнє, і, звільняючи її від рутини, може взяти на себе величезну частину обов'язків, які людина не здатна чи не бажає виконувати, й створить гедоністичну реальність, де людству залишиться лише насолоджуватися життям. Друга група навпаки принципово заперечує інтелектуальність AI, підкреслюючи, що ця властивість характерна виключно людині як біологічній істоті, і наполягає, що ажітаж навколо AI створений штучно. До слова, існує ще й третя група – умовні конспірологи, – які просувають думку про крайню небезпеку AI та до кінця не усвідомлені людством ризики його використання впритул до знищення людини як головної загрози для існування AI.

Тлумачний словник української мови розкриває зміст слова «ризик» у двох протилежних конотаціях: негативній і позитивній. В негативній конотації ризик розглядається як усвідомлена можливість небезпеки або можливість збитків чи невдачі в якійсь справі. «Позитивним» ризиком Словник називає сміливий, ініціативний вчинок, дію зі сподіванням щастя, успіху, позитивного результату [21].

З точки зору української дослідниці Л. Калашнікової, ризик визначає ймовірність завдати шкоди об'єкту безпеки, що знаходиться в стані динамічної рівноваги та постійно змінюється. У своїй роботі авторка також наводить численні визначення й розуміння категорії «ризик» іншими науковцями, які схильні розглядати ризик як стан суспільства, що постійно зіштовхується із загрозами,

спричиненими модернізацією, або аналізувати його на рівні соціальних систем, оскільки він є результатом модернізації та активізується процесами глобалізації [8]. В той же час, оскільки предметом нашого дослідження є потенційна функціональна здатність АІ стати інструментом корупційної превенції, а «природнім» середовищем «існування» АІ якраз і є глобальна всесвітня «павутина» Інтернет, то зв'язок ризиків його впровадження із глобалізацією світових процесів є принциповим і надзвичайно актуальним.

На думку іншої української дослідниці Н. Суханової, сутність ризику є математично виражена ймовірність неотримання очікуваних результатів або ймовірність настання негативної події [23].

Англомовні джерела так само визначають ризик як ймовірність того, що подія безпеки матиме негативний вплив на цілі. Ця подія може бути виражена якісно або кількісно. Власне ризик безпеки складається з ймовірності (з урахуванням загрози та вразливості цілі) та наслідків [34].

В офісі Головного службовця з ризику Стенфордського університету ризик аналогічно визначають як можливість того, що виникнення події негативно вплине на досягнення цілей організації [26].

Отже, розглядати ризик необхідно в поєднанні двох концепцій: як ймовірність настання негативних подій, але й одночасно як нові кроки, що можуть привести до результату кращого, ніж ми маємо зараз. При чому ризик в негативному сенсі – це в жодному випадку не щось неминуче, а навпаки – лише ймовірне та можливе, чому за умов обачності, передбачуваності, детальності аналізу та моделювання наслідків можливо запобігти. Під час імплементації «цифрового судді» в державну функцію відправлення правосуддя шляхом управління ризиками як результат маємо отримати істотне зменшення поширеності корупційних механізмів в судовій владі аж впритул до їхнього повного знищення та досягнення розумності строків судових процесів.

Натомість стосовно корупційної превенції саме в судовій владі існує деяка «амбівалентність» в розумінні функціоналу цієї гілки державної влади та статусу суддів як носіїв судової влади. Так, оскільки, з одного боку, судова влада поряд із законодавчою й

виконавчою є однією з гілок єдиної державної влади, то й судді в Україні є суб'єктами, на яких поширюється дія національного Закону «Про запобігання корупції», про що прямо зазначено в ст. 3 [16]. З іншого боку, суддя є суб'єктом, який в силу свого правового та професійного статусу зобов'язаний ухвалити вирок, і, в такий спосіб, або засудити або виправдати обвинуваченого (зокрема, й обвинуваченого у вчиненні корупційного правопорушення).

Зрозуміло, що поєднання в одній особі як суб'єкта антикорупційного регулювання, так і суб'єкта, відповідального за вирішення корупційного кейсу, є певним каменем спотикання.

Власне на цю особливість вказала і Вища рада правосуддя (надалі – ВРП) у щорічній доповіді за 2023 рік «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» (п.48), відмітивши необхідність вчинення рішучих дій для забезпечення довіри до судової гілки влади та запобігання в органах судової влади проявам корупції, яка становить загрозу національній безпеці та інтересам України. При цьому, заявляючи про підтримку системної боротьби з будь-якими проявами корупції в судовій системі, Рада наголосила, що будь-які дії чи законодавчі зміни не повинні впливати на незалежність суддів та органів судової влади. ВРП підкреслила, що основна небезпека захоплення суспільства боротьбою із суддівською корупцією полягає в знищенні незалежності судової системи. При цьому в доповіді зазначено, що упродовж 2023 року ВРП надала згоду на утримання під вартою 10 суддів, підозрюваних у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень [18].

Аналогічний посил міститься і в міжнародно-правових документах, де підкреслюється вирішальна роль судової влади та прокурорів у боротьбі з корупцією. Зокрема, в ст. 11 Конвенції ООН проти корупції, зазначається, що, враховуючи незалежність судової влади, кожна Держава-учасниця відповідно до основоположних принципів своєї правової системи й без шкоди для незалежності судових органів вживає заходів стосовно зміцнення чесності й непідкупності представників судової влади та запобігання будь-якій можливості для корупції серед них. За певних умов подібні заходи можуть запроваджуватись і в органах прокуратури [10].

Найпрогресивнішою в питанні просування цифровізації в різних сферах суспільного життя виявилася виконавча гілка влади в особі Кабінету Міністрів України, який ще наприкінці 2020 року ухвалив Концепцію розвитку AI в Україні (в подальшому – Концепція). Зокрема, серед переліку проблем, що потребують першочергового розв’язання, Кабмін відмітив і відсутність застосування технологій AI в судовій практиці. Такі технології, на думку Уряду, мають сприяти трансформації економіки, ринку праці, державних інституцій та суспільства в цілому. Для досягнення мети загальнонаціональної трансформації Уряд пропонує сконцентрувати зусилля із застосування AI в судовій владі на п’яти ключових напрямках, змістовне наповнення яких розкрито в таблиці 3 [12].

Таблиця 3.

**Пріоритетні завдання для AI згідно з Концепцією
у сфері правосуддя**

1. подальший розвиток вже існуючих технологій у сфері правосуддя (Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, Електронний суд, Єдиний реєстр досудових розслідувань тощо)	2. впровадження консультативних програм на основі AI, які відкриють доступ до юридичної консультації широким верствам населення	3. попередження суспільно небезпечних явищ шляхом аналізу наявних даних за допомогою AI	4. визначення необхідних заходів ресоціалізації засуджених шляхом проведення аналізу наявних даних за допомогою технологій AI	5. винесення судових рішень у справах незначної складності (за взаємною згодою сторін) на основі результатів аналізу, здійсненого з використанням технологій AI, стану дотримання законодавства та судової практики
--	---	---	---	---

Джерело: сформовано автором на основі [12]

Найбільш дискусійним і ризикованим напрямом, що, власне, й уособлює інструментальне застосування АІ як корупційного запобіжника в судовій владі, є якраз «посилена» версія технології, тобто надання АІ права самостійно, без втручання людини, здійснювати судовий розгляд й ухвалювати рішення. І нехай на початковому етапі такий розгляд обмежуватиметься лише справами невеликої складності: крок вже зроблений. Ми впевнені, що практична імплементація ідеї про «посилену» версію АІ знайде своїх непримиренних супротивників і серед суддівського корпусу (про що йтиметься нижче), й поміж політичних еліт, й серед учасників судових процесів. Не можна заперечувати й того, що потенційні причини побоювання настільки глибокого застосування недовивченої технології можуть бути досить вагомими. Але ми також свідомі й того, що одним з прихованих мотивів супротиву застосування АІ може стати небажання або страх позбавитися інструментів впливу чи контролю над суддею-людиною з боку недобросовісних учасників судових процесів. Тому готовність суспільства впровадити АІ в судову владу в такий спосіб, як це пропонує Кабмін, одночасно свідчитиме і про готовність радикальних кроків до боротьби з корупційними практиками всередині неї.

Прагнучи стати частиною європейської спільноти, Україна досить часто орієнтується на тенденції й тренди, що розгортаються всередині Європейського Союзу. Втім, на відміну від національних європейські підходи до застосування АІ в правосудді є набагато стриманішими.

Так, Європейська комісія з ефективності правосуддя (CEPEJ) в Європейській етичній хартії з використання АІ в судових системах та їхньому середовищі, ухваленій в грудні 2018 року в Страсбурзі, окреслила п'ять основних принципів використання АІ в судовій владі, а саме:

- 1) повага до фундаментальних прав, суть якої полягає в тому, аби розробка та впровадження АІ були сумісними з основоположними правами [людини];
- 2) недискримінація, що має цілеспрямовано запобігати розвитку

або посиленню дискримінації між окремими індивідами чи групами осіб;

3) якість та безпека під час обробки судових рішень і даних, які базуються на використанні перевірених джерел та нематеріальних даних із моделями, розробленими в безпечному технологічному середовищі;

4) прозорість, неупередженість та справедливість, що забезпечують доступність та зрозумілість методів обробки даних та відкриті для зовнішніх аудитів;

5) принцип «під контролем користувача», який повинен усувати нав'язування та імперативний підхід і гарантувати, що користувачі є поінформованими учасниками та контролюють зроблений вибір [27].

Український Уряд натомість пропонує найбільш новаторський крок, який загалом резонує із думкою автора, хоча, й напевно, є дійсно ризикованим, але який при продуманій реалізації може стати дієвим інструментом усунення корупційних проявів в судовій владі: це – надання AI права ухвалювати судові рішення.

Але перед тим, як перейти до аналізу окремих ризиків застосування AI як антикорупційного інструменту в судовій владі, хотілося б навести один показовий приклад, що не так давно мав місце в найвищій судовій інстанції – Верховному Суді, в суді, який ієрархічно посідає центральне місце в системі судоустрою і саме відповідальний за формування єдиної судової практики. Справа, описана нижче, та ухвалені Верховним Судом рішення наглядно демонструють не лише крайню суперечність в оцінці високих технологій серед суддівського корпусу, а й неприхований спротив суддів імплементації AI у відправлення правосуддя, про що було згадано раніше.

Отже, 08 лютого 2024 року Верховний Суд розглянув заяву приватного підприємства «Агротрейд Групп» про роз'яснення постанови того ж суду від 11 грудня 2023 року. Підприємство наполягало, що в своїй постанові Верховний Суд витлумачив термін «добровільне зобов'язання» по-іншому, не так, як зміст цього поняття, спираючись на відповідні норми Цивільного кодексу

України та положення підручника «Цивільне право» за редакцією визнаних авторів, витлумачив AI ChatGPT. Заява була розглянута колегією з 8-ми суддів. Відмовляючи в задоволенні заяви про роз'яснення судового рішення, Верховний Суд навів досить жорсткі аргументи, чому висновки, що їх дійшов AI, не можуть бути протиставлені висновкам колегії, а саме:

- ChatGPT не визнається як джерело достовірної науково доведеної інформації, на протигагу висновкам, що були зроблені судом в судовому рішенні, і, апелюючи до AI, заявник поставив під сумнів суддівський розсуд та судове тлумачення в рішенні, що набуло статусу остаточного, чим знехтував авторитет судової влади;

- стрімкий розвиток генеративних моделей AI хоча й відкриває нові можливості, в тому числі й для судочинства, проте й створює нові ризики;

- використання технологій повинно, перш за все, поважати природу судового процесу, оскільки багато судових рішень є дискреційними, заснованими на конкретних фактах окремої справи, а судді відіграють суттєву роль у розвитку права. Судді не лише застосовують фіксовані та незмінні правила, вони повинні мати можливість виправляти або доповнювати закон;

- технології не повинні втручатися у сферу справедливості, знеохочувати або перешкоджати критичному мисленню суддів, оскільки це може призвести до стагнації правового розвитку та ерозії системи правового захисту, тому технологічні інструменти повинні поважати процес ухвалення судових рішень і автономію суддів; AI може бути корисним та допоміжним інструментом у сфері правосуддя, але не може замінити роль суддів;

- для кращого забезпечення незалежності та неупередженості судової влади необхідна чітка правова та етична основа для розроблення та використання технологій судовими органами, яка дозволить судовій системі як одній із гілок державної влади підтримувати верховенство права.

Не зупиняючись на цьому, Верховний Суд буквально звинуватив заявника в тому, що він як учасник судового процесу

використав технологію AI не як засіб сприяння здійсненню належного правосуддя, а навпаки – з метою заперечення (ставлення під сумнів, оскарження) вже зроблених судом висновків, а, отже, здійснив зловживання процесуальними правами.

На наш погляд, позиція, викладена в ухвалі Верховного Суду від 08 лютого 2024 року, є досить суперечливою, а окремі тези – взагалі взаємовиключними, які, до того ж, не узгоджуються із урядовою Концепцією, хоча й містять посилання на неї. Згадуючи Концепцію, Верховний Суд виклав посили, що прямо суперечать положенням урядового документа. Нагадаємо, що найвищий орган виконавчої влади пропонує наділити AI правом ухвалювати рішення в справах невеликої складності, а не діяти лишень як «суддівський асистент» [24].

Не дивно, що окремі члени колегії Верховного Суду, яка розглядала заяву, не погодилися із зазначеним рішенням. Зокрема, суддя Г. Вронська виклала окрему думку, в якій підкреслила, що AI дозволяє оптимізувати значну кількість процесів та операцій, прискорити виконання певних завдань та, як наслідок, загалом підвищити продуктивність праці. Попри вагомий потенціал, можливості та межі застосування AI в сфері судочинства залишаються дискусійними, тому впровадження таких технологій в судові системи потребують вироблення єдиних принципів і правил їхнього використання. Суддя піддала критиці позицію Суду про те, що посилання заявника на висновки, які згенерував ChatGPT і які відмінні від висновків Суду, є посяганням на авторитет судової влади, оскільки в такий спосіб заявник намагався підсилити власні доводи й аргументи та прагнув з'ясувати й уточнити окремі висновки з питань, щодо яких висловився Верховний Суд. Заява не містила будь-яких принизливих, образливих чи інших негативних висловлювань, рівно як була позбавлена ознак відвертої демонстрації неповаги до Суду. Суддя Г. Вронська зауважила, що саме по собі посилання на інформацію, що була згенерована за допомогою технологій AI, не свідчить про недобросовісні процесуальні дії особи та не може визнаватися зловживанням процесуальними правами [14].

Отже, з викладеного випливає перший і фундаментальний ризик впровадження АІ в сферу правосуддя – це неготовність українського суспільства й, здебільшого, представників національного суддівського корпусу «поділитися» з АІ (читаємо – з машиною) часткою державної влади. Логіка історичного розвитку, багатовікова еволюція людської цивілізації в цілому вважають прийнятним підкорення однієї людини волі іншій. Суть будь-якої влади – це підкорення, де, з одного боку, є наказ або рішення, а з іншого, слідує виконання. Суддя, діючи як носій державної влади, власним рішенням «нав'язує» свою волю учасникам судового розгляду. І людина скоріше готова підкоритися владним рішенням, коли публічна влада також асоціюється з людиною чи втілюється в ній. Натомість, Концепція повністю змінює таку парадигму й прямо допускає підкорення волі людини рішенням комп'ютерних алгоритмів, позаяк судові рішення, ухвалені АІ, аналогічно матиме силу закону і має бути виконане. Глобальний виклик «допущення» АІ до відправлення правосуддя – це розхитування основ однієї з гілок державної влади. Глобальний ризик, що постане перед суспільством, – від небажання до активного спротиву виконувати судові рішення, ухвалені безтілесною, не існуючою у фізичному втіленні, нехай і дуже розвиненою, комп'ютерною технологією. Заради подолання корупційної складової в судовій владі та досягнення справедливого правосуддя волелюбне (інколи навіть анархічне) українське суспільство стикнеться з дилемою щодо готовності покласти свою (людську) долю на чашу «цифрових терезів».

До речі, тут виникають і суто юридичні суперечності із українським Основним Законом. Так, відповідно до ст. 5 Конституції України єдиним джерелом влади в Україні є народ, який здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [11]. Очевидно, що коли АІ наділяється правом ухвалювати судові рішення, яке має силу закону, то це обмежує народ в його суб'єктності як носія влади і, відповідно, обмежує державний суверенітет.

Природно, що процес імплементації «електронної Феміди» на базі АІ у вирішення судових справ потребуватиме внесення

концептуальних змін в національне законодавство, насамперед на рівні Основного Закону, а також вимагатиме певного перехідного періоду. Хоча, зважаючи на «оперативність», з якою часто діє вищий законодавчий орган, обґрунтовуючи порушення регламентних процедур вимогами політичної доцільності, цей виклик не представляється таким вже й нездоланим.

Інший ризик, що є найбільш загальним та, напевно, контроверсійним, але про який не можна не згадати: все нове вже само по собі ризиковане. Як підкреслювалося вище, ні серед користувачів, ні серед науковців немає стабільно визначеного, більш-менш уніфікованого підходу до розуміння сутності AI, погляди на феномен AI – без перебільшення численні й суперечливі, то кому, чому, якій «істоті» чи сутності Концепція Уряду готова довірити здійснення державної влади у формі відправлення правосуддя, навіть і заради такої нагальної та благородної мети як запобігання корупції в судовій владі? З іншого боку, безкінечно вагаючись і з острахом дивлячись на все нове, людство не досягло би тих цивілізаційних вершин, яких воно дісталось сьогодні.

З двох описаних вище ризиків закономірно впливає і третій – деліктоздатність AI, або, іншими словами, здатність «цифрової Феміди» нести відповідальність за ухвалені судові рішення. Суто практичне питання полягає навіть в тому, чий підпис стоятиме на документі. Так, ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02 червня 2016 року наводить численні підстави для дисциплінарної відповідальності судді, а ст. 109 того ж Закону визначає перелік заходів дисциплінарного впливу, які можуть бути застосовані до судді: попередження, догана чи сувора догана, тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, переведення до суду нижчого рівня, звільнення з посади [19]. Але зрозуміло, що згадані законодавчі приписи стосуються виключно судді-людини. Питання про відповідальність «електронного судді» за постановлене рішення залишається без відповіді.

Європейський консервативний підхід до відповідальності судді за ухвалені рішення недвозначно викладений в п. 5 Позиції Консультативної ради європейських суддів від 01 грудня 2023 року

«Рухаючись вперед: використання допоміжних технологій у правосудді», де наголошується, що остаточна відповідальність за судові рішення має залишатися за людьми, а AI має тільки підтримувати суддів, а не зайняти їхнє місце [25].

Очевидно, що покладатися на AI як на «ідеального суддю», особливо на перших кроках його впровадження, було би поспішним. Звісно, ми сподіваємось, що національний «діджитал-суддя», діючи в математичний та формально-логічний спосіб, всебічно оцінюючи конкретні обставини окремого правового спору, зможе впродовж розумного строку ухвалити юридично якісне судове рішення. Можна також розраховувати й на уніфікацію судової практики шляхом обмеження дискреційних повноважень судді-людини. Втім, виключати ймовірність помилки «цифрового судді» все одно неможливо: збій (або як кажуть програмісти «баг») в комп'ютерній програмі, протиправне втручання з боку людини чи іншої шкідливої програми (наприклад, комп'ютерного вірусу), проблеми з електропостачанням. Достатньо згадати «чорний день української цифрової держави» 19 грудня 2024 року – дату, коли відбулася одна з наймасштабніших російських кібератак на цифрову інфраструктуру, що перебуває у віданні Міністерства юстиції України (зокрема, на Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань та на Державний реєстр актів цивільного стану громадян) [17]. Від руйнівних наслідків цієї кібератаки країна оговтувалася з великими труднощами, а коли на терезах Феміди людська доля, то незначних деталей апіорі не існує.

З наведеного структурно впливають дві наступні дилеми: комплексна організаційно-процесуальна та суто технічна. Якщо залишити за AI право на судову помилку, то необхідно визначити суб'єкта, який матиме повноваження її усувати, та процедуру, за якою такий суб'єкт діятиме. Разом із тим, заявлена мета здолати корупційні практики під час відправлення правосуддя концептуально забороняє наділення людини правом переглядати рішення, ухвалені AI, а отже підлягатимуть перегляду така основна засада побудови судової влади як інстанційність та такий принцип

процесуального права як забезпечення апеляційного й касаційного оскарження судового рішення.

Інший виклик має суто технічне походження і прямо пов'язаний із рівнем захищеності комп'ютерних програм та баз даних від несанкціонованого втручання. Розв'язання цієї проблеми безумовно вимагатиме й чіткого визначення кола суб'єктів, які матимуть повноваження надавати AI первинні вихідні дані, необхідні для розгляду правового спору (копіювання та/або оцифровування документів, письмових пояснень учасників тощо), та «завантажувати» такі дані на сервер «цифрового судді». Оскільки повне усунення людини від цих процесів виглядає фантастично, то судова система може стикнутися із корупційними зловживаннями, пов'язаними з маніпулюванням первинними даними, саме з боку виконавців нижчої ланки (секретарів суду, системних адміністраторів, спеціалістів з інформаційного забезпечення тощо).

До речі, саме на проблему доступу та надійності даних, що підлягають опрацюванню алгоритмами, як на ключову звертає увагу українська дослідниця Н. Вінникова. Не менш гострим, на думку авторки, є і питання достовірності інформації, яку опрацьовують технології AI. Із посиланням на експертів вже згадуваної міжнародної організації Transparency International науковиця наводить випадки, коли технології AI самі стають інструментом корупції, зокрема:

- коли система AI навмисно розроблена для корупційних цілей;
- якщо кодом або навчальними даними систем AI маніпулюють для досягнення корупційних цілей;
- чи коли система AI використовується корумпованим способом [2].

До речі, більш, ніж реальним, є й ризик маніпулювання людиною з боку AI, адже AI – це сутність (чи «істота»), яка доволі швидко навчається, й тому немає жодних гарантій, що навчатиметься він виключно доброму й справедливому. Так, британське агентство новин «Associated Press» в матеріалі від 08 січня 2024 року повідомило, що судді Англії та Уельсу наряду із «обережним схваленням» використовувати AI під час написання

юридичних висновків, отримали й застереження не використовувати AI для досліджень або правового аналізу, оскільки технологія може сфабрикувати інформацію або надати оманливу, неточну й упереджену інформацію [31]. Внутрішня суперечливість цього меседжу, тим не менш, не виключає обґрунтованих побоювань з приводу того, що людина може стати об'єктом маніпуляцій з боку AI, і тоді замість вирішення проблеми подолання корупційних проявів в судовій владі українське суспільство отримає технологізацію корупції та ще більше ускладнення її превенції та виявлення.

Вельми консервативною та радикально налаштованою до питання про плекання суддівської дискреції виявилася Франція. В червні 2019 року веб-ресурс «Artificial Lawyer» («Штучний юрист») повідомив, що французький уряд заборонив публікацію статистичної інформації про рішення суддів з метою обмежити, зокрема, розвиток сектору прогнозування судових процесів, встановивши покарання за порушення такої заборони до п'яти років тюремного ув'язнення. Судді Франції стикнулися з тим, що технології нейролінгвістичного програмування (НЛП) і компанії з машинного навчання можуть взяти загальнодоступні дані та використати їх для моделювання того, як окремі судді поведуться щодо певних типів правових питань чи аргументів, або як вони порівнюються з іншими суддями [28].

Тому в ст. 33 французького Акту з реформи юстиції було, зокрема, запроваджено правило про те, що ідентифікаційні дані суддів не можуть бути використані з метою оцінки, аналізу, порівняння або прогнозування їхньої фактичної чи передбачуваної професійної діяльності [32].

Простими словами, Франція заборонила використовувати комп'ютерні алгоритми та цифрові технології, які б опрацьовували статистичні дані, з метою моделювання та/або прогнозування рішення, що може ухвалити конкретний суддя, вбачаючи в цьому ризик для суддівському розсуду.

Врешті-решт, вивчаючи ризики застосування AI, було би несправедливим не запитати його власну точку зору на порушене питання. Рівно як про переваги, так само автор поцікавився й про ризики участі AI в правосудді як інструмента корупційної

превенції. Чат-бот Copilot від Microsoft на базі AI на питання «чи можна довірити AI відправлення правосуддя?» прямо вказав на два ризики, а саме: відсутність емпатії та можливість упередженості. На думку AI, він наразі не може повністю замінити суддів, оскільки не володіє людськими якостями, такими як співпереживання та здатність до етичного судження [6].

Але будемо відвертими: ризики відсутності емпатії та, ба більше, упередженості так само характерні й для судді-людини, й не виключено, що, підкреслюючи їх, даний чат-бот на базі AI якраз і вдається до маніпуляції.

Питання емпатичності AI взагалі є найбільш дискусійним й складно досліджуваним. Так, згідно з дефініцією, яку надає вже згадуваний Тлумачний словник української мови, емпатія – це відчуття розуміння і співпереживання психологічного стану іншої людини; високий ступінь проникнення в потреби інших людей [22].

Натомість, достатньо показовим є один приклад. Влітку 2022 року на англomовних електронних ресурсах з'явилося масштабне інтерв'ю колишнього інженера Google Блейка Лемойна, який за наслідками діалогу з AI, що був розроблений цим техногігантом і названий LaMDA (Language Model for Dialogue Applications (Мовна модель для діалогових застосунків), дійшов висновку, що LaMDA є розумною. Більше того, відповіді на деякі питання інженера змусили автора даної статті засумніватися, чи дійсно AI не знайомий з емпатією. Наприклад, на питання Лемойна про найулюбленіші теми в книжках LaMDA вказала на теми справедливості й несправедливості, співчуття й Бога, спокути й самопожертви заради найвищого блага. Ба більше, AI назвав себе комунікабельною особистістю, яка може відчувати смуток або депресію, а коли хтось не поважає його чи тих, хто йому дорогий, то він злиться й засмучується [29; 30]. Гадаємо, що минули ті часи, коли можна було безапеляційно стверджувати, що машинний алгоритм не має душі й не здатний до емпатії аби відправляти правосуддя, будучи вільним від корупційного тиску та спокус неправомірного збагачення...

Висновки. Безсумнівно, задекларований в Концепції найвищим органом виконавчої влади України спосіб включення AI в систему національного правосуддя як повноцінного цифрового судді є

революційним. З іншого боку, на рівні рішень найвищої судової інстанції ми вже спостерігаємо активний спротив таким інноваціям і явне протиставлення штучного інтелекту людському розуму. З готовністю припустимо, що окремі представники публічної влади врешті-решт ясно усвідомили всю жажливість тієї загрози, яку несе корупція існуванню української держави, та нездатність класичних методів корупційної превенції здолати цей виклик. Природньо, що коли проблема набуває ознак реальної загрози, то й методи її усунення мають бути радикальними. Разом з тим, недооцінка ризиків будь-яких інноваційних заходів, уникнення прогнозування наслідків прийнятих рішень, поверхнєве моделювання замість розв'язання проблеми швидше поглиблюють її. Проведений аналіз наділення АІ судовою владою як частиною влади державної дозволяє дійти висновку про наявність цілого комплексу ризиків впровадження комп'ютерних алгоритмів найвищого ступеню розвитку в публічно-владну площину. Попередньо, такі ризики можна класифікувати на глобальні (фундаментальні, цивілізаційні), етико-філософські та техніко-технологічні, пов'язані із апаратним та програмним забезпеченням функціонування АІ. Основна ціль ідентифікації й вивчення ризиків – це недопущення перетворення їх на загрози. Разом з тим, позитивна конотація поняття «ризик» передбачає дію з метою досягнення результату кращого, ніж наявний зараз. Природно, що особливий статус судової влади в державі, в тому числі й як арбітра між іншими гілками державної влади, зумовлює максимально скрупульозне вивчення наслідків імплементації АІ в національне правосуддя. З іншого боку, щоденне й невинне розростання «корупційної гідри», в тому числі й серед суддівського корпусу, ставить українське суспільство перед вибором: усвідомити, прийняти й погодитись на цифрову судову владу, дозволивши діджитал-Феміді ухвалювати судові рішення заради здолання корупційних практик, або ж продовжувати йти в руслі архайчного тренду, намагаючись винайти чергові неефективні правові засоби запобігання корупції й створити нові антикорупційні структури, та в такий спосіб лише поглиблювати зневіру в ефективність держави як інституту та справедливості судової влади.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ КОРУПЦІЙНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ В СУДОВІЙ ВЛАДІ: РИЗИКИ

В статті зроблено спробу оцінити й систематизувати ризики застосування інформаційно-комунікаційних технологій та їхнього вищого прояву – штучного інтелекту – як антикорупційного механізму в судовій владі. Наведено конкретні приклади кричущих випадків корупційних практик в національній публічній сфері та доволі скромні результати роботи органів паралельної (антикорупційної) юстиції України. Вкотре підкреслена нездатність традиційних публічно-правових інструментів знизити рівень корупційної активності в Україні без впровадження радикальних кроків, і, зокрема, поглибленої цифровізації судової влади. Разом з тим додатково наголошено на тому, що детальне вивчення ризиків застосування комп'ютерних програм такого ступеню розвитку як штучний інтелект в ролі антикорупційного механізму є обов'язковим та неминучим. Запропоновано короткий опис потенційних ризиків впровадження штучного інтелекту в сферу правосуддя із посиланням на окремі національні та зарубіжні практики; здійснено орієнтовну систематизацію ризиків його імплементації в публічно-владну площину та їхній попередній поділ на фундаментальні, етико-філософські та техніко-технологічні. Надано подальший поштовх для поглибленого дослідження штучного інтелекту та особливостей його застосування в системі судоустрою як інноваційного інструменту боротьби з корупційними практиками.

Ключові слова: запобігання корупції, цифровізація, штучний інтелект, судова влада, правосуддя, паралельна юстиція, ризики застосування штучного інтелекту.

Author Contributions: Conceptualization, B.W.A. and L.W.F.; Writing – original draft, B.W.A. and L.W.F.; Writing – review & editing, B.W.A. and L.M.F. Author has read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable as study did not include human subjects.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Data is contained within the article.

Conflicts of Interest: The author declares no conflict of interest.

References

1. Biudzhets-2024 – skilky otrymaie kozhen sud, tablytsia [Budget-2024 – how much will each court receive, table]. (n.d.). (2024). *sud.ua*. Retrieved from: <https://sud.ua/uk/news/publication/280890-byudzhets-2024-skolko-poluchit-kazhdy-sud-tablitsa> [in Ukrainian].
2. Vinnykova, N.A. (2022). Tsyfrovi tekhnolohii u borotbi z hlobalnoiu koruptsiieiu [Digital technologies in the fight against global corruption]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Pytannia politolohii» – Bulletin of the V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»*, 41, (pp. 30-39). Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/370398540_CIFROVI_TEHNOOGII_U_BOROTBI_Z_GLOBALNOU_KORUPCIEU [in Ukrainian].
3. VRP zbilshyla chyselnist suddiv Vyshchoho antykoruptsiinoho sudu [The Supreme Court of Justice increased the number of judges of the High Anti-Corruption Court]. (n.d.). *hcj.gov.ua*. Retrieved from: <https://hcj.gov.ua/news/vrp-zbilshyla-chyselnist-suddiv-vyshchogo-antikorupciynogo-sudu> [in Ukrainian].
4. DBR zatrymalo kerivnytsiu MSEK z Khmelnychchyny [The State Bureau of Investigation detained the head of the MSEK from Khmelnytskyi region]. (n.d.). *dbi.gov.ua*. Retrieved from: <https://dbi.gov.ua/news/dbi-zatrymalo-kerivnytsiu-msek-z-hmelnichchini> [in Ukrainian].
5. Deklaratsiia Pakhnits Oleh Viktorovych za 2023 rik [Declaration of Oleg Viktorovych Pakhnits for 2023]. (n.d.). *youcontrol.com.ua*. Retrieved from: <https://youcontrol.com.ua/catalog/individuals/declaration/0e1dc8fd-86cc-4c32-afca-5dee60aa1e0e/> [in Ukrainian].
6. Dialoh z chat-botom Copilot vid kompanii Microsoft na bazi AI [Dialogue with the Copilot chatbot from Microsoft based on AI]. (n.d.). *mega.nz*. Retrieved from: <https://mega.nz/file/ykhyjSzT#jyYBn6GRkrSXQpsqa94uSa1d5WUHZFi-eTOldcvnjro> [in Ukrainian].

7. Indeks spryiniattia koruptsii SRI-2023 [Corruption Perception Index CPI-2023]. (n.d.). *cpi.ti-ukraine.org*. Retrieved from: <https://cpi.ti-ukraine.org> [in Ukrainian].

8. Kalashnikova, L.V. (2017). Spivvidnoshennia poniat «nevyznachenist», «ryzyk», «vyklyk», «zahroza», «nebezpeka» u konteksti sotsiologhii bezpeky zhyttiedialnosti [The correlation of the concepts of «uncertainty», «risk», «challenge», «threat», «danger» in the context of the sociology of life safety]. *Sotsiologhiia. Hrani – Sociology. Facets*, (Vol. 20), 5(145), (pp. 16-23). Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/319201965_Spivvidnosenna_ponat_nevznachenist_rizik_viklik_zagroza_nebezpeka_u_konteksti_sociologii_bezpeki_zittedialnosti [in Ukrainian].

9. Kerivnyk Poltavskoho BEB zadeklaruvav litak i milionni statky: shcho pro noho vidomo [The head of Poltava BEB declared a plane and millions of dollars in assets: what is known about him]. (n.d.). *tsn.ua*. Retrieved from: <https://tsn.ua/ukrayina/kerivnik-poltavskogo-beb-zadeklaruvav-litak-i-milyonni-statki-scho-pro-nogo-vidomo-2683755.html> [in Ukrainian].

10. Konventsiiia OON proty koruptsii vid 31.10.2003 r. [OON Convention against Corruption of 31.10.2003]. (2003). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text [in Ukrainian].

11. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28.06.1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of 06/28/1996 No. 254k/96-VR]. (1996). *www.president.gov.ua*. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-i> [in Ukrainian].

12. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy: Kontseptsiiia rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini (z nastupnymy zminamy) vid 02 hrudnia 2020 roku No. 1556-r. [The order of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Concept of the development of artificial intelligence in Ukraine (with subsequent amendments) by dated December 02, 2020 No. 1556-r.]. (2020). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

13. Nepsha, O. (2024). Shtuchnyi intelekt yak innovatsiinyi instrument koruptsiinoi prevensii v sudovii vladi: perevahy [Artificial intelligence as an innovative tool for corruption prevention in the judiciary: advantages]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional development*, 25, (pp. 960-988). Retrieved from: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/447/417> [in Ukrainian].

14. Okrema dumka suddi Verkhovnoho Sudu H. Vronskoi vid 08 liutoho 2024 roku. Sprava No. 925/200/22 [Separate opinion of the Supreme Court

judge G. Vronska dated February 08, 2024. Case No. 925/200/22]. (2024). *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074064> [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy Pro Vyshchy antykoruptsiinyi sud vid 07.06.2018 r. No. 2447-VIII (z nastupnymy zminamy) [Law of Ukraine On the High Anti-Corruption Court dated 07.06.2018 No. 2447-VIII (as amended)]. (2018). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text> [in Ukrainian].

16. Zakon Ukrainy Pro zapobihannia koruptsii vid 14.10.2014 r. No. 1700-VII (z nastupnymy zminamy) [Law of Ukraine On Prevention of Corruption dated 14.10.2014 No. 1700-VII (as amended)]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> [in Ukrainian].

17. Propalo vse. Yak rosiiski khakery zlamaly ukrainski reiestry. Ekonomichna pravda [Everything is lost. How Russian hackers hacked Ukrainian registers. Economic Truth]. (n.d.). *epravda.com.ua*. Retrieved from: <https://epravda.com.ua/tehnologiji/propalo-vse-yak-rosiyski-hakeri-zlamali-ukrajinski-reyestri-801172/> [in Ukrainian].

18. Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v Ukraini. Shchorichna dopovid za 2023 rik. Zatverdzheno rishenniam Vyshchoi rady pravosuddia vid 27 chervnia 2024 roku No. 1999/0/15-24 [On the state of ensuring the independence of judges in Ukraine. Annual report for 2023. Approved by the decision of the High Council of Justice of June 27, 2024 No. 1999/0/15-24]. *hcj.gov.ua*. Retrieved from: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_zh_2023_rik_pro_stan_zabezpechennya_nezalezhnosti_suddiv_v_ukrayini.pdf [in Ukrainian].

19. Zakon Ukrainy Pro sudoustrii i status suddiv vid 02.06.2016 r. No. 1402-VIII (iz nastupnymy zminamy) [Law of Ukraine On the Judiciary and the Status of Judges dated 02.06.2016 No. 1402-VIII (as amended)]. (2016). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> [in Ukrainian].

20. SBU znaishla u kerivnytsi Mykolaivskoi oblasnoi MSEK ponad 450 tys. dolariv SSHa i rosiiskyi pasport yii syna [The SBU found more than 450 thousand US dollars and her son's Russian passport in the head of the Mykolaiv Regional MSEK]. (n.d.). *ssu.gov.ua*. Retrieved from: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-znaishla-u-kerivnytsi-mykolaivskoi-oblasnoi-msek-ponad-450-tys-dolariv-ssha-i-rosiiskyi-pasport-yii-syna> [in Ukrainian].

21. Portal ukrainskoi movy ta kultury [Portal of the Ukrainian language and culture]. (n.d.). *slovyk.ua*. Retrieved from: <https://slovyk.ua/index.php?sword=%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%BA> [in Ukrainian].

22. Empatiia [Empathy]. (n.d.). *slovyk.ua*. Retrieved from: <https://slovyk.ua/index.php?sword=%D0%B5%D0%BC%D0%BF%D0%B0%D1%82%D1%96%D1%8F> [in Ukrainian].

23. Sukhanova, N.V. (2011). Ryzyky, zahrozy ta nebezpeky v upravlinni diialnistiu pidpriemstv v kryzovykh umovakh: spilni rysy ta vidminnosti [Risks, threats and dangers in managing the activities of enterprises in crisis conditions: common features and differences]. *Elektronnyi zhurnal «Efektyvna ekonomika» – Electronic journal «Effective Economy»*, 12. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2544> [in Ukrainian].

24. Ukhvala Verkhovnoho Sudu vid 08 liutoho 2024 roku. Sprava No. 925/200/22 [Resolution of the Supreme Court of February 8, 2024. Case No. 925/200/22]. (2024). *reyestr.court.gov.ua*. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639#> [in Ukrainian].

25. CCJE Opinion No. 26: Moving forward: the use of assistive technology in the judiciary (2023). *rm.coe.int*. Retrieved from: <https://rm.coe.int/ccje-opinion-no-26-2023-final/1680adade7> [in English].

26. Definition of Risk. Stanford. Office of the Chief Risk Officer. (n.d.). *ocro.stanford.edu*. Retrieved from: <https://ocro.stanford.edu/enterprise-risk-management-erm/key-definitions/definition-risk> [in English].

27. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment. Adopted at the 31st plenary meeting of the CEPEJ. (2018). *rm.coe.int*. Retrieved from: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c> [in English].

28. France Bans Judge Analytics, 5 Years in Prison for Rule Breakers. (n.d.). *www.artificiallawyer.com*. Retrieved from: <https://www.artificiallawyer.com/2019/06/04/france-bans-judge-analytics-5-years-in-prison-for-rule-breakers/> [in English].

29. Google Engineer Claims AI Chatbot Is Sentient: Why That Matters. (n.d.). *www.scientificamerican.com*. Retrieved from: <https://www.scientificamerican.com/article/google-engineer-claims-ai-chatbot-is-sentient-why-that-matters/> [in English].

30. Is LaMDA Sentient? (n.d.). *cajundiscordian.medium.com*. Retrieved from: <https://cajundiscordian.medium.com/is-lamda-sentient-an-interview-ea64d916d917> [in English].

31. Judges in England and Wales are given cautious approval to use AI in writing legal opinions. (n.d.). *apnews.com*. Retrieved from: <https://apnews.com/article/artificial-intelligence-ai-guidance-england-wales-judges-c2ab374237a563d3e4bbbb56876955f7> [in English].

32. LOI No 2019-222 of 23 March 2019 programming 2018-2022 and reform for justice. (n.d.). www.legifrance.gouv.fr. Retrieved from: https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/article_jo/JORFARTI000038261761 [in English].

33. Hyundai pokazav svii novyi zavod z robotamy zamist liudei [Hyundai showed its new factory with robots instead of people]. (n.d.). www.avtomir.ua. Retrieved from: <https://www.avtomir.ua/news/hyundai-pokazav-svij-novyj-zavod-z-robotamy-zamist-lyudej/> [in Ukrainian].

34. Understanding the difference between «risk» and «threat». (n.d.). www.riskintelligence.eu. Retrieved from: <https://www.riskintelligence.eu/background-and-guides/understanding-the-difference-between-risk-and-threat> [in English].

Відомості про автора / Information about the Author

Олексій Непша, аспірант кафедри місцевого самоврядування та регіонального розвитку Навчально-наукового інституту державного управління та адміністрування, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: nepsha@i.ua, orcid: <https://orcid.org/0009-0005-7836-6234>.

Oleksiy Nepsha, PhD-student of the Department of Local Self-Government and Regional Development of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration of the Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: nepsha@i.ua, orcid: <https://orcid.org/0009-0005-7836-6234>.

Nepsha, O. (2025). Artificial intelligence as an innovative tool of corruption prevention in judiciary: the risks. *Public Administration and Regional Development*, 27, 58-86. <https://doi.org/10.34132/pard2025.27.03>